

ФАРМАЦЕУТСКА КОМОРА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

БАЊА ЛУКА, Булевар Војводе Степе Степановића бр. 173

Телефон/Факс : +387 051 235-510

Жиро-рачун број: 562-100-80006512-37, НЛБ Банка, Бања Лука

Електронска пошта: info@farmaceutska-komora.org

Адреса интернет странице: www.farmaceutska-komora.org

Број: 1006/19

Датум: 13.09.2019.године.

Јесу ли фармацеутске услуге скупе?

ОДГОВОР ФАРМАЦЕУТСКЕ КОМОРЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ на чланак Тијане Грујић под називом «Фармацеутске услуге све скупље: апотеке један рецепт наплаћују 1,43 КМ» објављен на порталу srpskainfo.com 10.9.2019.

Поштовани господине посланиче Станивуковићу!

Како смо директно поменути у тексту објављеном на сајту а нисмо контактирани да бисмо дали и своје мишљење о изнесеним ставовима, а како сте Ви поставили посланичка питања, обраћамо Вам се с циљем да веома детаљно и аргументовано појаснимо проблематику око пословања у апотекарском сектору.

Фармацеутска комора Републике Српске је самостална, професионална организација магистара фармације чији су основни циљеви унапређење струке, заштита фармацеутске етике, очување достојанства професије и подизање квалитета здравствене заштите.

По мишљењу Фармацеутске коморе Републике Српске, поред тенденциозног наслова који у основи није тачан, текст је написан с намјером да и фармацеуте и Комору представи у негативном свјетлу. Из њега је просјечни читалац могао закључити како су се апотекари договорили са неким да узимају новац из осиромашених фондова и да им се дају милионски износи.

Молимо да се убудуће, приликом покретања тема које се тичу

фармацеутске дјелатности, обратите на праву адресу; и да нам своја питања упутите раније како би наш одговор био адекватан и јасан широком аудиторijuму. Сензационалистички наслови, бомбастична питања и реплике у Скупштини можда покрећу већи број кликова и коментара на интернету или више продатих штампаних издања новина; али и у нашем и у Вашем интересу је да јавност има јасну слику о стварном стању ствари у апотекарском сектору и држави и друштву уопште.

Познато је да се на апотеке гледа као на непресушне изворе новца, као и да многи улазе у апотекарски сектор из тог разлога. Свједоци смо поплаве и школа и факултета које нуде брзе квалификације и преквалификације, што је само по себи широка тема и проблем којим се треба озбиљно бавити, а који је сама држава створила профитирајући на туђој жељи за алавошћу. А због тога испаштају апотекарске установе које на прави начин обављају свој посао редовно плаћају порезе и доприносе и поштујући све законске прописе.

Апотеке су једине здравствене установе за које не постоји план мреже. Било ко може отворити апотеку и та појава је у посљедњој деценији готово стихијска. Најбоље за струку, пацијенте и државу било би да једини (или макар већински) власници апотека могу бити сами фармацеути – што је опет други велики проблем који треба рјешавати; али задржаћемо се на темама поменутим у објављеном тексту.

Прво ћемо разријешити дилему око саме фармацеутске услуге као такве, која је стављена под наводнике из нама непознатих разлога. Адвокати пружају адвокатске услуге, новинари новинарске, па ваљда и фармацеути – фармацеутске.

Фармацеутска дјелатност је здравствена дјелатност коју пружају чланови фармацеутског тима (магистри фармације и фармацеутски техничари) и они, као и сви здравствени професионалци, и запослени уопште, за свој рад добијају плату. Као што плату добијају и новинари или народни посланици. Хоћемо ли се сложити да свугдје у свијету, за обављање било које дјелатности, постоји новчана надокнада за пружене услуге, утрошено вријеме и неопходне ресурсе? Дакле, и магистрима фармације мора се дати то основно људско право на рад и плату којом ће обезбиједити своју егзистенцију. А тренутна ситуација у струци у погледу накнада за рад уопште није сјајна.

Јавне апотеке нису буџетски корисници и послују као самостални привредни субјекти, независно од вида власништва. Лијекови су производ

који има своју цијену, као сваки други, али је за разлику од свих осталих документовано контролисан од самог процеса утврђивања да нека супстанција дјелује као лијек, преко осмишљавања одговарајућег облика лијека (да ли најбоље дјелује као таблета, сируп или рецимо инјекциони раствор); затим масовне производње, дистрибуције, па до издавања крајњем кориснику, односно пацијенту.

С преласком на капиталистички систем државног уређења лијекови су престали бити социјална категорија. Њихову основну цијену одређује сам произвођач а код нас потврђује Агенција за лијекове и медицинска средства БиХ кроз обрачун максималних велепродајних цијена, једном годишње.

Што се тиче лијекова који се налазе на Позитивној листи ФЗО РС (списку лијекова за које Фонд сноси дио или укупне трошкове), ради информисања јавности истаћи ћемо да се лијекови могу налазити на А, А1 или Б листи. За лијекове са А и А1 листе Фонд сноси 90% трошкова за осигуранике, односно 100% за категорије ослобођене плаћања партиципације (дјеца, труднице, старији од 65 година итд); док за лијекове на Б листи Фонд сноси 50% трошкова. Остатак иде на терет пацијента, односно осигураника.

Апотеке, односно фармацеути, плаћени су из марже, која је законом прописана и ограничена, и износи 20% од велепродајне цијене лијека. Маржа се наплаћује од грађана када купују лијекове који немају режим прописивања на рецепт, који се не налазе на позитивној листи Фонда, или када сами сnose трошкове терапије (лијече се у приватним здравственим установама, немају здравствено осигурање и сл.). Поређења ради, у Србији она износи 12%, у Федерацији БиХ и Хрватској 25%, у Словенији од 25 навише без ограничења, у Њемачкој од 40% навише у зависности од покрајине итд.

Поменута маржа би требало да важи и за лијекове које плаћа Фонд здравственог осигурања јер се неплаћањем исте он ставља у повлашћени положај у односу на грађане; али то није представљало проблем законодавцу, те је уведена надокнада у виду фармацеутске услуге за издавање лијекова на рецепт коју плаћа Фонд здравственог осигурања Републике Српске (ФЗО РС) у износу 1,43 КМ по рецепту, уз услугу реконституисања антибиотских сирупа у износу 1,10 КМ.

Што се тиче пораста цијене фармацеутске услуге, ФЗО РС је требало да појасни да је до поскупљења дошло увођењем система ПДВ-а. Од тих 1,43 КМ по рецепту 0,21 КМ се врати држави за ПДВ, тако да апотекама остаје

готово иста сума.

Ради информисања опште јавности, на сајту Фонда здравственог осигурања постоје цјеновници услуга и тамо рецимо стоји да је, у домену породичне медицине: први преглед љекара опште праксе 30 КМ, контролни 20 КМ, први преглед доктора специјалисте 40 КМ, контролни 30 КМ; или рецимо давање инјекције 6,40 КМ и укључивање инфузије 11,40 КМ – што су услуге које обављају медицинске сестре. Без жеље да потцјењујемо било рад љекара било средњу стручну спрему и сестрински кадар (њихов посао је такође неопходан) – фармацеутску услугу пружају магистри фармације, који су високообразовани здравствени професионалци. Прегледајте и анализирајте поменуте цјеновнике здравствених услуга и нађите било коју које пружају доктори медицине или други високообразовани здравствени радници за 1,43 КМ.

А зашто та „фармацеутска услуга“ постоји? Зато што се лијекови који се издају на терет Фонда, платиоцу фактуришу по цијенама по којима су и набављени (велепродајној цијени (ВПЦ) помноженој с стопом ПДВ-а од 17%). Дакле, све апотеке лијекове на рецепт наплаћују од Фонда искључиво по цијени по којој су их и платиле, невезано за њену висину: уколико се на 10 рецепата изда 10 лијекова који коштају по 2 КМ или 10 лијекова чија је цијена по 100 КМ, износ услуге је исти – 10 пута 1,43 КМ.

И, то наплатити – када? Валута, односно вријеме у коме је потребно извршити плаћање фактуре за испоручене лијекове велепродаји, у најбољем случају износи 60 дана; а веома често је и краћа (7 или 30 дана). Валута према Фонду номинално такође износи 60 дана, али у пракси она је много, много дужа: у просјеку 150-180 дана. Дакле, за лијекове које пацијенту изда данас апотека ће велепродаји платити за 7 дана, 30 дана или најдуже за 2 мјесеца (у горепоменутом примјеру $10 \times 117 = 1170$ КМ), док ће на поврат тих истих средстава, увећан за износ фармацеутске услуге од 1,43 КМ по рецепту од стране Фонда (у овом примјеру 1184,30 КМ) чекати готово пола године.

Само на основу тога, без залажења у финансијске износе, слободно се може закључити да у овом тренутку апотеке „кредитирају“ здравствени систем Републике Српске четворомјесечним потребама становништва за лијекове на рецепт, што су средства која им дугује Фонд ван валуте, без потраживања која нису доспјела на наплату. А да би уопште потписале уговор са тим истим фондом, један од услова које апотеке морају испунити је и позитивно пословање. Сами срачунајте је ли то економски лако

изводљиво или не.

Дакле, у нашем здравственом систему маржа коју плаћају пацијенти и поменута фармацеутска услуга за издавање лијека на рецепт коју плаћа ФЗО су једини начини на које апотека зарађује новац за своје пословање и постојање. У таквој ситуацији апотеке нису високопрофитабилне установе, него се у већини случајева боре за опстанак. Стога многи власници апотека (што због личних интереса, што због нелојалне конкуренције због које су на то принуђени) одлучују да недостатак промета надокнаде дугим радним временом апотека, како радним данима, тако и суботом и недјељом и данима државним празника, уз смањену зараду запосленима. А фармацеути, нажалост, немају велики избор него су принуђени то да прихвате. Притом треба истаћи да су плате у фармацеутском сектору у Републици Српској мање или једнаке у поређењу са осталим високообразованим кадровима у здравству; нажалост у неким случајевима су ниже и од просјечне мјесечне нето зараде у Републици. О томе се више података може добити од Пореске управе Републике Српске.

Овдје говоримо о пословању апотека, али не треба сметнути с ума велепродаје од којих апотеке лијекове набаљају. Из истог разлога – неизмиривања обавеза Фонда према апотекама на вријеме – и велепродаје имају проблем јер апотеке издате лијекове не могу да наплате а нове морају набавити како би обезбједиле континуирано снабдјевање становништва; а велепродаје опет морају те лијекове увести из иностранства или платити домаћим произвођачима; и онда се сви вртимо у зачараном кругу у коме се појављују несташице, а испаштају пацијенти.

Постављено је питање о цијени фармацеутских услуга у окружењу. У Федерацији БиХ се ситуација разликује од кантона до кантона. У Србији цијена услуге као такве не постоји, јер њихов Републички фонд здравственог осигурања плаћа апотекама лијекове по малопродајним цијенама (маржа износи 12%). У Хрватској постоји фармацеутска услуга и она износи око 1 евро, за лијекове на рецепт. У Словенији је цијена фармацеутске услуге регулисана системом бодова, при чему 1 бод износи 3,66 евра, што прерачунато на цијену издавања износи 0,59 евра по кутији лијека плус 1,13 евра за обраду рецепта, док њихов фонд плаћа апотекама у року од 30 дана. Из тих података може се закључити гдје се наш апотекарски систем налази. Објављени текст и Ваша питања, као и одговори из Фонда, претпостављамо, требало је да покажу да су фармацеутске услуге скупе и вјероватно непотребне, јер како сам Фонд коначно директно признаде: увођењем прописивања тромјесечне терапије

допринео је да се тај износ смањи.

А да ли је износ заиста мањи? Узимајући у обзир да се у појединим случајевима због нежељених дејстава лијекова терапија мора промјенити, чиме се опет стварају трошкови за Фонд (нови прегледи и нови лијекови) а непотрошени лијекови од стране пацијената завршавају као фармацеутски отпад, цијена лијечења буде далеко скупља.

Ево примјера: просјечна цијена лијека на рецепт је око 8 КМ. Прописивањем тромјесечне терапије пацијенту на једном рецепту уз цијену фармацеутске услуге фонд ће то платити $8 \cdot 3 + 1,43 = 25,43$ КМ. Апотекама је плаћена трећина зараде: 1,43 умјесто ранијих $1,43 \cdot 3 = 4,29$ КМ (при чему је уштеда $4,29 - 1 \cdot 1,43 = 2,86$ КМ). Ако пацијенту из неког разлога мора бити промјењена терапија, увешће му се други лијек, претпоставимо исту цијену од 8 КМ (мада се у том случају уводе обично новији, скупљи лијекови); за иста та три мјесеца фонд ће платити још 25,43 КМ за нову тромјесечну терапију. Уштедело се сада већ ни тих 2,86 КМ него 1,43 КМ (јер је прописан нови лијек на новом рецепту), а прво се поново морало ићи лекару опште праксе или специјалисти и за то се платило додатних 20, односно 30 КМ за поновљени преглед, а онда још 25 КМ за фармакотерапију – дакле додатно више од 50 КМ, што је сума за око 35 фармацеутских услуга, тј. готово три године редовног мјесечног подизања лијека на рецепт. Истина, нежељена дејства лијекова нису свакодневна појава, те се у Фонду тај губитак не осјети директно као велики износ (не знамо ни да ли га прате као индикатор); али он свакако постоји. При томе не треба испустити из вида да сада апотека треба да одмах има залихе за тромјесечну терапију, умјесто да хипотетички сваку кутију наручује наредног мјесеца. О наплати од Фонда смо већ говорили – ко повезује процесе лако може доћи до јасног закључка.

Тренутна цијена услуге од 1,43 КМ по рецепту није довољна за подмиривање основних трошкова повезаним са набавком, складиштењем, контролисањем залиха, праћењем рокова трајања, издавањем лијекова и савјетовањем пацијената о правилној примјени лијекова, нежељеним дејствима и осталим информацијама важним за фармакотерапију.

„Удари“ на фармацеутску услугу трају готово од њеног увођења. Тако је Фонд прије пар година покренуо кампању за њено смањивање: први приједлог био је да она износи 0,50 КМ по рецепту, а онда 1 КМ са ПДВ-ом. Зато је Фармацеутска комора прије око 2 године ангажовала независне експерте, са Економског факултета у Бањалуци, да прорачунају колико фармацеутска услуга треба да кошта да би апотеке могле несметано

пословати.

Тада је израчунато да цијена услуге мора износити минимално 1,98 КМ (напомена: за мјесечну терапију на рецепту) да би апотеке пословале са профитом 0%, односно 2,08 КМ да би се пословало са само 5% профита. Поменута студија достављена је и Фонду здравственог осигурања Републике Српске и Министарству здравља и социјалне заштите Републике Српске, а може бити доступна и Вама, уколико желите детаљније да се упознате с проблематиком.

Преговора око цијене фармацеутске услуге са ФЗО нема иако би по закону требало да постоје. Фонд је на нашем тржишту монополиста и доноси одлуке искључиво у свом интересу, а ми као друга заинтересована страна можемо (или боље рећи морамо) са таквим условима само да се сложимо уколико као апотеке желимо издавати лијекове на рецепт на терет Фонда.

Широм свијета у апотекама се спроводе и бројне друге фармацеутске услуге, као што су: рационализација терапије, вакцинације, обучавање и праћење пацијената при увођењу инсулинске терапије или терапије за астму, а у многим развијеним земљама фармацеути имају право и прописивања лијекова нпр. за хроничну терапију или хитну контрацепцију – и све то им је рефундирано од фондова здравствених осигурања.

Јасно нам је да су резерве новца ограничене и да због рада „на црно“ у реалном сектору и умањивања стварног опорезивог дијела плата и ФЗО и буџет уопште имају проблем с пуњењем; али смо такође свјedoци бројних нерационалности при трошењу тих оскудних залиха. Из свега до сада наведеног јасно је да се Фармацеутска комора мора борити за достизање прага економске исплативости рада апотека у пословању са Фондом.

Немамо податак колико Фонд издваја за услуге тима породичне медицине (љекара и медицинске сестре) на мјесечном нивоу, то би требало додатно истражити. Али дотакнимо се поменуте укупне суме од око 9 милиона КМ годишње за фармацеутске услуге: подијелимо на 12 мјесеци и на око 950 фармацеута заспoлених у апотекама у Републици Српској, добијамо цифру од приближно 790 КМ мјесечно – нека буде 800 – што је износ који добија фармацеутски тим (магистар фармације и фармацеутски техничар) од Фонда здравственог осигурања РС. Техничари су кадар са средњом стручном спремом, па расподјела није равномјерна али илустрације ради нека буде да је зарада за оба запослена једнака, по 400 КМ укључујући ПДВ. Подаци о томе колика је просјечна плата или минимална зарада у

Републици јавно су доступни ради извођења закључака.

Поменути износ (9 милиона КМ) Фонд планира да укине увођењем интегрисаног здравственог информационог система, остављајући апотеке без икаквог вида надокнаде за услуге које фармацеути пружају приликом издавања лијекова на рецепт, а које се номинално у Фонду воде као Обрада рецепта (јер је исти потребно унијети у програм за рад, почев од серијског броја до датума издавања лијека, па направити фактуру са свим тим подацима и послати Фонду при чему се апотеке новчано кажњавају и за административне пропусте настале при прописивању рецепата).

Истичемо да ће Фармацеутска комора Републике Српске пристати на укидање фармацеутске услуге без обезбјеђивања другог адекватног начина компензације за рад фармацеута **ако и само ако** се испуне следећи услови: када апотеке не буду морале плаћати велепродајама за испоручене лијекове, када не буду морале набављати, складиштити и издавати лијекове унутар њиховог рока трајања, када не буду морале да послују као сви остали привредни субјекти (односно да исплаћују плате запосленима и ПДВ држави), када се укину зараде и свим осталим здравственим радницима, сарадницима и запосленима у здравству (укључујући ту и запослене у Фонду здравственог осигурања којих је сваке године све више); као и када се укину плате уопште па читаво друштво буде функционисало без новца и обављало своје послове из чистог ентузијазма – укључујући ту и новинаре који би писали бесплатно, или народне посланике, министре и службенике уопште који би своје службовање обављали без икаквог вида надокнаде; и када рачуни и трошкови живота постану опсолентна категорија и сјећање на нека стара, лоша времена.

Истакли бисмо још нешто: нама, фармацеутима, као здравственим радницима уопште није драго што директно радимо с новцем и имамо касе на рецептурама. Веома бисмо вољели да постоји универзално, свима доступно здравствено осигурање које у потпуности покрива трошкове лијечења и фармакотерапије; да сви лијекови буду доступни, без несташица, укључујући и најсавременије; да пацијенти ништа не морају плаћати из свог џепа него да у апотеку долазе само са здравственим књижицама и рецептима; те да су плаћања од стране Фонда (или неког другог тијела које би се бавило здравством) довољна за функционисање и апотекама и осталим учесницима у систему здравствене заштите, и редовна.

И веома бисмо вољели да будемо буџетски корисници, којима су зараде гарантоване и редовне (не морају бити ни превисоке ни ниске, само

довољне за нормалан живот у савременом друштву) – и да увијек има новца за исплату било да је пословање позитивно или негативно.

Међутим, док се такав систем не створи морамо се дословце борити како за опстанак, тако и за своје мјесто у друштву за које претпостављамо да има интерес за постојање здравог и одрживог апотекарског/фармацеутског сектора. Та борба многим изгледа као Сизифов посао, и доста колега, као и осталих здравствених радника, одлучује да свој професионални развој и живот настави у неким сигурнијим, предвидивијим друштвима у којима су поштовани, цијењени, и пристојно плаћени за свој рад; и тамо су веома успјешни. То је огромна губитак за државу, али не и тренутан – његове посљедице осјетиће се тек у наредним деценијама. Зато ће Фармацеутска комора Републике Српске неуморно радити на успостављању јасних и једнаких „правила игре“ за све учеснике у фармацеутској дјелатности и успостављању дигнитета и струке и запослених, односно наших чланова.

Ако је пак јавни интерес државе и друштва да фармацеутски сектор не постоји, замолићемо све заинтересоване стране и политичке актере, и у здравству и уопште, да нам то јасно и саопште, како бисмо сви колективно емигрирали у системе који фармацеуте виде као виталне ресурсе неопходне за побољшање здравствених исхода и унапређење квалитета система здравствене заштите, у системе који уводе и бројне нове фармацеутске услуге јер, поред добробити за пацијенте која је основни подстрекач њиховог увођења, и у таквим системима искључиво оријентисаним на зараду, између осталог – оне штеде ресурсе здравствених фондова.

С поштовањем,

Прим. мр фарм. Јадранка Бјелаковић, председник Фармацеутске коморе Републике Српске

Мр фарм. спец. Желимир Јањић, председник Извршног одбора Фармацеутске коморе Републике Српске